

Lutila, obec piatich potokov
– Lehotského, Kosorínskeho,
Slaského, Kopernického a Lutilskeho.

**NÁŠ
SERIÁL!**

jeho mestská časť a osamostatnili sme sa rozhodnutím vlády 1. apríla 1991. V máji boli voľby, bol som jediný kandidát, v obci bolo treba naštartovať mnoho projektov a zabezpečiť dôstojný život pre obyvateľov.“ O tom, že sa to starostovi podarilo, sa presvedčame na každom kroku.

Významní rodáci

Obec preslávili humanistickí vzdelanci a básnici – evanjelický kňaz Matúš Roškovecius, Ján Rotarides a Mikuláš Valach. Z novšieho obdobia prvý muž obce spomína významného slovenského lekára. „V októbri minulého roka nás vo veku 91 rokov navždy opustil náš rodák, významný slovenský lekár, parazitológ, vysokoškolský profesor a organizátor zdravotníctva profesor MUDr. Michal Valent,

DrSc. Človek s dobrým srdcom, pozitívnym myslením, plný sily a optimizmu, ktorý rozdával nádej všetkým ľuďom okolo seba. Jeho životopis je vpísaný do mnohých kníh, vedeckých prác, ľudských osudov,“

hovorí pán starosta a listuje v knihe významného rodáka s názvom Priatelia moji, bol to iný čas.

Dozvedáme sa, že profesor Valent patril k osobnostiam

slovenskej medicíny. Ale všetky rozmery jeho odbornej, vedeckej, klinickej a pedagogickej práce presahuje rozmer plnohodnotného, čestného a mimoriadne pozitívneho človeka. Hovorieval: „Základom života je na jednej strane viera, na druhej optimizmus a radosť. Pri všetkej biede, akú som prežil ako malý dedinský chlapec, som vždy bol veselý, vedel som sa úprimne smiať. Človek musí ostať pokorný, musí mať v srdci niečo, čo mu je sväté. Každému by mal byť svätý jeho pôvod, rodina, zamestnanie, vlast, národ. Nikdy som nemal problém s racionom, religiozitou ani politickým presvedčením, vždy som hľadal človeka. Keď začneme kategorizovať, stratí sa priateľstvo. Ľudia by sa mali stretávať pre radosť a spokojnosť a nie pre hľadanie rozdielov.“

Vzbura v Lutile

V októbri 2017 sa v obci konala pietna spomienka a odhalenie pamätnej tabule účastníkom →

Lutila

Lokalizácia:
Kraj Banskobystrický, okres Žiar nad Hronom, orografický celok Kremnické vrchy
Prvá písomná zmienka:
rok 1948

Počet obyvateľov:
1 426, z toho 692 mužov
a 734 žien
Obyvatelia nad 60 rokov:
397
Obyvatelia do 18 rokov: 265

V NEVEĽKEJ OBGI DNES ŽIJE MNOHO ÚSPEŠNÝCH A PRACOVITÝCH ĽUDÍ

Tu sa platí srdcom

Vo farskej kronike sa spomína, že obec **LUTILA** dostala meno od slova „lútum“, čo znamená platiť.

Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1491, keď sa jej názov uvádza ako Luthna. V 16. storočí sa osamostatni-

la od Svätého Kríža nad Hronom (terajší Žiar nad Hronom). Ďalšia písomná zmienka je z roku 1558. V tom období bola v obci škola, fa-

ra, dve kaplnky, sladovňa a mlyn. V roku 1682 obec spustošili a vypálili Turci, po roku 1715 sa však už spomína ako obnovená obec, ktorá mala okolo sto domov. V roku 1773 sa konala veľká slávnosť, lebo vtedy dedinu naposledy premenovali a jej názov sa zachoval až podnes – Lutila.

Ôsme volebné

Prvá písomná zmienka o miestnom kostole zasvätenom svätému Ladislavovi pochádza z roku 1491. Pôvodne bol postavený v gotickom slohu, prestavaný v renesančnom. Ďalšie kultúrne pamiatky sú stĺp svätého Jána Nepomuckého, oltár svätého Jána Nepomuckého

a neskorogotická socha madony z konca 15. storočia. „Socha madony s dieťaťom bola dlhý čas znehodnotená časom. Odborníci zhodnotili, že je to vzácne dielo, ktoré treba zreštaurovať, čo sa nám po dlhom čase aj podarilo. Začiatkom decembra 2008 ju po reštaurátorských prácach vykonaných v ateliéri Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave previezli naspäť do nášho kostola,“ hovorí prvý muž obce Ján Pružina (63).

Starostom je ôsme volebné obdobie, 1. júna tohto roku uplynu-

lo 30 rokov, odkedy ako mladý 33-ročný človek plný plánov a elánu zasadol po odčlenení obce od okresného mesta do kresla starostu. „Obec bola jedenásť rokov, od júla 1980, súčasťou Žiaru nad Hronom ako

Starosta obce JÁN PRUŽINA (63).

Budova kultúrneho domu.

→ vzbury proti takzvanej katolíckej akcii, ktorých odsúdili 7. októbra 1949. Tabuľa je osadená na budove obecného úradu a prezrádza mená osemnástich Lutličanov, ktorí v roku 1949 bránili svojho kňaza dekana Ladislava Stiffela. Keď do Lutily 2. júla 1949 vstúpili príslušníci ŠtB s úmyslom zatknúť miestneho kňaza, došlo k vzburе. Nasledovali trestné oznámenia, súd, pokuty, väzenie pre osemnásť veriacich občanov. Dekana Stiffela obvinili ako hlav-

nov i účastníkov vzbury. Desiatky osôb utrpeli zranenia, boli aj obeť na životoch. Celkovo došlo k takýmto vzburám asi v 60 obciach na celom Slovensku, trestné oznámenia boli podané proti 1 136 osobám, z nich bolo odsúdených 467 spolu na 546 rokov, 6 mesiacov a 27 dní. Oslobodených bolo 289 ľudí, mnohí dostali podmienený trest. „Vzbury“ proti takzvanej katolíckej akcii boli najmasovejším prejavom odporu obyvateľstva proti komunistickému režimu

Pamätník rómskych obetí.

Sochu svätého Urbana vytvoril ROMAN GAŠPARÍK (47) na zákazku pre vinárstvo Petra Podolu.

ného iniciátora tejto vzbury.

Obrana kňazov veriacimi sa v tých časoch udiala na mnohých miestach Slovenska. Tieto konflikty dostali označenie „vzbury“. Niektoré boli pre svoj rozsah a ostrosť hodnotené ako protištátne trestné činy. Išlo najmä o vzbury v Levoči, Čadci, vo Veľkých Úľanoch, v Dlhom nad Cirochou, Brusne a Hornej Krupej, kde sa na vzburách zúčastnili stovky, ba až tisíce ľudí. V niektorých prípadoch došlo nielen k fyzickému napádaniu, ale použili sa aj strelné zbrane, a to zo strany bezpečnostných orgá-

do roku 1989.

Známka kvality

Prvý včelársky impulz zažil v detstve pri starom otcovi, ktorý včely choval v záhrade. Ďalší kontakt prišiel na vysokej škole, keď sa zapísal na predmet včelárstvo. Zaujalo ho to natoľko, že túto tradíciu v rodine nielenže obnovil, ale aj vstúpil do Slovenského zväzu včelárov – ZO Žiar nad Hronom. „Na Technickej univerzite vo Zvolene na fakulte ekológie a environmentalistiky som začal písať diplomovú prácu s názvom Včela me-

Názov obce je odvodený od slova „lútum“ – platiť.

diplomovú prácu aj som úspešne ukončil odbornú školu. Včela medonosná je pre nás mimoriadne dôležitý organizmus a treba sa o ňu starať tak, aby sme včelie rodiny mohli čoraz viac rozširovať. V dnešnej dobe, keď včely ohrozujú rôzne postreky a choroby, treba určite robiť osvetu v tomto odbore, diskutovať o včelárstve a zároveň sa snažiť robiť všetko pre to, aby sa včely mali lepšie a mohlo sa lepšie včeláriť aj novým záujemcom o včelárstvo,“ hovorí Martin Mikuš (31).

Roky ubiehali a vo včelárstve sa snažil zdokonaľovať, zažil lepšie roky aj tie horšie. Z pôvodných dvoch včelstiev rozšíril včeliu rodinu na desať včelstiev. „Minu-

lý rok som sa zapojil do súťaže o najlepší med, vyhlasovateľom bola nezisková organizácia EF. Môj med podrobili analýzám v laboratóriách apidológie a apiterapie Ústavu molekulárnej biológie Slovenskej akadémie vied a získal najvyššiu známku kvality v antibakteriálnych vlastnostiach a obsadil som prvé miesto. Tento úspech, ktorý sa dostavil po rokoch včelárstva, je veľmi príjemným znakom, že to, čo robím, robím dobre,“ hovorí mladý včelár.

Sladké potešenia

Cukrárka Mária Biela (73) pracovala 36 rokov v žiarskej nemocnici ako zdravotná laborantka. „Po odchode do dôchodku a absolvovaní nemeckého opatrovateľského kurzu som pracovala dvanásť rokov v Rakúsku. Bola to práca – či skôr služba – veľmi náročná fyzicky a hlavne psychicky. Napriek tomu ma táto práca a pomoc nevládnym, chorým ľuďom bavila a naplňovala. Keďže som už od detstva rada piekla, dcéra mi ako darček kúpila poukaz na kurz pečenia, presnejšie rekvalifikačný

cukrársky kurz. Ten som v roku 2015 ukončila a opäť som dostala darčekové poukážky, dva kurzy

tetická stránka. Ďalej ma posúva spokojnosť a radosť hlavne detí, keď im upečiem tortičku podľa

Pamätná tabuľa rodáka profesora Valenta.

Spomienka na odsúdených účastníkov vzbury.

na Moravu a ďalších deväť na Slovensku,“ prezrádza pani Biela.

Po absolvovaní týchto kurzov sa snažila získané vedomosti uplatňovať pri pečeni. Radami a skúsenosťami jej pomáha aj dcéra, ktorá má takisto záľubu v pečeni a zdobení tort. „Pečiem torty na rôzne príležitosti, mám rada nové veci a každá torta je iná. Okrem pečenia tort sa venujem pečaniu zákuskov a slaného pečiva. Vždy sa riadim tým, aby bola na prvom mieste kvalita a, samozrejme, es-

Profesor VALENT (vstredе) počas odhaľovania pamätnej tabule.

Anketa:

Eva Hromádková (69)

V obci bývam od roku 1980. Pokladám sa za človeka, ktorému Lutila prirástla k srdcu. Cítim sa tu ako doma. Na tunajšom obecnom úrade som pracovala od roku 1996, poznám celú obec a genézu osamostatnenia našej obce od okresného mesta Žiar nad Hronom. Po tomto kroku čakalo starostu, zastupiteľstvo, zamestnancov obce, ale aj občanov mnoho práce. Robila sa plynofikácia, kanalizácia, osvetlenie, komunikácie, ihriská. Keby som mala povedať, čo tu mne osobne chýba, tak je to zapájanie mládeže pre život v obci. Mrzí ma, že od nás neprebrali túto tradíciu, že žijú skôr virtuálne. Niekedy tu fungoval klub mladých, pracovalo sa s mládežou, dnes mládež akoby nemala potrebu stretávať sa a ani jej tak nezáleží na obci ako staršej generácii.

ich predstáv. Moja práca ma naplňuje a teší ma, keď svojim pečením robím iným ľuďom radosť. Ďakujem svojej rodine, priateľom a známym aj na Facebooku za ich podporu, veľmi si to vážim. Chcela by som poďakovať, že môžem prezentovať svoju prácu i takouto formou,“ hovorí pani Mária.

Lutilka

Dychovú hudbu Lutilku založil v roku 1928 miestny učiteľ pán Jurík. Hrávala na svätých omšiach v miestnom farskom kostole a účinkovala na rôznych spoločenských podujatiach. Štyri roky po založení vítala vo Svätom Kríži nad Hronom prezidenta prvej Československej republiky Tomáša G. Masaryka. Dôležitým medzníkom v histórii DH Lutilka bol nástup Jozefa Čierneho za kapelníka, pod ktorého vedením sa zúčastňovala na mnohých podujatiach, a to aj za hranicami regiónu. V roku 2014 posunul lutilskú dychovku na vyššiu úroveň syn pána Jozefa Eduard Čierny. →

→ Hneď prvý rok získali niekoľko ocenení, zvíťazili v krajskej súťaži Bellov festival a na celoslovenskej súťaži získali tretie miesto a zlaté pásmo. „V roku 2016 sa nám podarilo nahráť prvé CD s názvom Najkrajšia dedinka a v spolupráci s obcou zorganizovať veľmi vydatné podujatie s názvom Lutilka a jej hostia. Pri príležitosti osláv 90. narodenín sme nahrali druhé CD Lutilskou dolinou. Cien, ktoré sme získali, bolo mnoho, pre mňa je však omnoho podstatnejšie to, že v jednej kapele sa stretlo mnoho skvelých ľudí a hudobníkov,“ neskrýva nadšenie súčasný kapelník Eduard Čierny.

Rodeného Lutilčana Romana Gašparíka (47) priviedla ku keramike manželka. Hoci zákazkovú tvorbu vždy iniciujú objednávky, v tej komornej majster vychádza z vlastného podnetu, ktorým je vyjadrenie momentálnych emócií či zhmotnenie, respektíve čiastočné priblíženie k snom, predstavám a víziám. „Pri zákazkovej forme je to takmer vždy vtiahnutie zákazníka do samotného procesu. Keramike sa venujem od roku 2008. Momentálne figurujem na platforme OZ Zdieľaný priestor. Máme tam vytvorenú kreatívnu skupinu, kde sa spájajú rôzne druhy materiálov, keramiku nevnímajúc,

Dychová hudba Lutilka vznikla pred 93 rokmi.

s názvom Kreatippci studio, kde sa dajú rôzne dielka aj kúpiť či objednať. Ludmila Nárožná (57) sa venuje tvorivej činnosti – vyrába úžitkovú-dekoračné predmety. „Môj ocko bol umelec a venoval sa rôznej tvorbe, vyrezával obrazy, maloval a písal, aj mamka bola tvorivá, zaujímalo ju mnoho ručných prác. Takže rodičia nás súrodencov viedli k mnohým činnostiam, vďaka ktorým sme sa stali sebestačnými. Dá sa povedať, že ovládame všetko od varechy až po kelňu. V šiestej triede na základnej škole som túžila po bielych nohavičkách, a keď rodičia neboli doma, tak som si

ich aj ušila. Tie nohavice si pamätajú dodnes všetci z rodiny. To bol začiatok, neskôr som si vyrábala mnohé odevy na podujatia, keď vyrastali naše deti, z Burdy som šila, látka vtedy nebola drahá a poveda-

la by som, že v tých časoch to bola nutnosť. Dlhé roky som deťom šila, potom prišiel útlm. Po čase som sa začala hľadať, začala som piecť, zásobovala som koláčmi celú rodinu. Keď som sa začala angažovať

Nádherné cukrárske diela pani Bielej.

LUDMILA NÁROŽNÁ (57).

Včelár MARTIN MIKUŠ (31) a včelstvá umiestnené v kráľovskom parku v Nórskom meste Oslo.

v občianskom združení Lutilienky, k šitiu som sa vrátila. Dnes ma oslovujú staré látky, tkané ľanové látky, ktoré zdobím paličkovou krajkou, oslovuje ma aj juta. Vyrábam z nich rôzne veci, ktorými sa dá dekorovať domácnosť,“ hovorí šikovná pani Ludmila a predstavuje nám rôzne dekoračno-úžitkové výrobky.

Zamatka

„V roku 1998 zostalo na dôchodku viac rovesníkov. Oddýchli si, venovali sa práci okolo domu, vnúcatám. Po čase zistili, že im chýba spoločnosť. Začali sa schádzať, rozprávať, deliť sa o zážitky, navštevovať rôzne podujatia, organizovať zájazdy. Obec podala pomocnú ruku a dňa 9. augusta 1998 založili na členskej chôdzi klub dôchodcov. V tom čase mali 34 členov a prvým predsedom sa stal František Čierny,“ opisuje

začiatky založenia klubu bývalá pani učiteľka a jeho súčasná predsedníčka Marta Marušková. „Štafetu sme prevzali na členskej schôdzi v roku 2018. Povedali sme

sa neustále utvrdzujeme v tom, že v jeseni života sa nič nekončí, práve naopak. Máme viac času na seba, na svoje koničky a záľuby, návštevu rôzno-

piecť chlieb. Zaujímavé je aj posedenie pri príležitosti MDŽ, počas ktorého muži obsluhujú ženy. Oblíbenými podujatiami sú aj deň rodiny, rehabilitačné cvičenia, brigády skrášľovania obce, zájazdy na veľtrh potrieb pre záhradkárov v Trenčíne či Flóru v Bratislave. „Naši seniori navštevujú aj akvaparky v Turčianskych Tepliciach a Kováčovej, divadelné predstavenia vo Zvolene a v Žiari nad Hronom. K letu neodmysliteľne patrí guláš, ktorý je vždy na inú tému – zásterkový, fusakľový, klobúkový, viazankový, kvetinkový, biely.“ K jeseni zas patrí opekačka spojená so športovými aktivitami a výstava ovocia a zeleniny s ochutnávkou. V závere roka je to ozdobovanie adventného venca na námestí a vianočné posedenie spolu s oslavou jubilatov.

Senior klub Zamatka pre svojich členov pripravuje rôzne podujatia.

V dychovej hudbe Lutilka sa stretlo mnoho skvelých ľudí a hudobníkov.

Keramika z dielne Romana Gašparíka.

si, že nezáleží na veku, každý človek bez ohľadu na vek potrebuje pochopenie, objatie, prejav lásky. Veď pred problémami a trápeniami osudu nás môže ochrániť len ľudské teplo. To teplo, ktoré vnímame v rodine, medzi svojimi, vnímame ho medzi priateľmi a určite aj tu v našom senior klube Zamatka počas vzájomných posedení, kultúrno-spoločenských podujatí alebo na zájazdoch. Tak

rodých podujatí, kypíme plánmi, pomáhame svojimi radami, a preto ustavične pracuje naša tvorivosť a vitalita. Jednoducho sa naďalej snažíme žiť naplno, snímame okovy vlastného veku, nepripúšťame si svoje roky.“ Pre svojich 78 členov pripravujú rôzne podujatia, páračky, Varte, pečte s nami – kde sa učia ozdobovať zákusky, pripravovať jednohubky a obložené chlebičky či

Socha svätého Jána Nepomuckého z 18. storočia.

Dominantou obce Lutila je kostol zasvätený svätému Ladislavovi